

היום נלמד בעזרת ה':

בבא קמא דף מז

דאמר קרא ולא ישמרנו: "או נודע כי שור נגח הוא מתמול שלשם **ולא ישמרנו** בקליו שלם שלם". פירוש הדבר שהתורה מעידה שאין שמירה לשור כזה.

אמר ליה אביי: אם כן גם בפסוק "כי יפתח איש בור או כי יכרה איש בר **ולא יכסנו** ונפל נשמה שור או חמור" התורה מעידה שאי אפשר לכסות בור?

אלא אמר אביי: כוונת הפסוק "ולא ישמרנו בקליו" על הבעלים מוטל להתפטר מהשור הנגחן ולא להשאיר אותו ברשותו. ואם הוא עבר והשאיר אותו בביתו, אפילו אם שמר עליו שמירה מעולה - הוא חייב, כהמשך הפסוק "שלם שלם".



הדרן עלך שור שנגח ארבעה וחמשה

פרק חמישי. משנה: שור נגח את הפרה: שור תם שנגח פרה מעוברת העומדת ללדת, ולאחר הנגיחה נמצא עובר מוטל לצידה, ולא ידוע האם היא הולידה אותו קודם לכן והוא היה 'נפל', ופטור מלשלם עליו. או שהוא מת כתוצאה מהנגיחה, וחייב לשלם עליו. הדין הוא 'ממון המוטל בספק חולקין' ולכן משלם רק רבע נזק של הולד (חצי מתוך 'חצי נזק'), ועל הפרה משלם חצי נזק כרגיל.

וכן פרה שנגחה את השור: ולאחר הנגיחה נמצא עובר מוטל לצידה, ולא ידוע האם העובר נולד קודם לכן והוא לא השתתף בנגיחה, או שנולד לאחר מכן והוא השתתף בנגיחה - גובה הניזק חצי נזק מהפרה ורבע נזק מהולד. ויתבאר בגמרא.

גמרא: אבל חכמים אומרים וכו': לדעתם המזיק פטור מלשלם על הנזק של הולד, עד שיביא הניזק ראייה שהוא מת כתוצאה מהנגיחה.

קושיא: למה לי למימר 'זה כלל גדול בדין'? תירוץ: **איצטריך וכו':** ללמד שאפילו במקרה שהניזק ברור לו שהולד מת מהנגיחה, ואילו המזיק לא יודע - בכל אופן המוציא מחבירו עליו הראייה.



אי נמי לכי הא: ביאור נוסף: 'זה כלל גדול בדין' מלמד שאפילו במקום שיש 'רוב' כטענת התובע, אנו לא הולכים אחר הרוב, אלא המוציא מחבירו עליו הראייה. כדלהלן:

המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן: הקונה ביקש לקנות שור בלא לציין לאיזו מטרה הוא קונה אותו. לדעת רב זה מקח טעות, משום שרוב בני אדם קונים שור לחרישה, ושור נגחן אינו מתאים לחרישה אלא רק לשחיטה. לדעת שמואל מכיון שהכסף נמצא בידי המוכר, הקונה הוא 'המוציא מחבירו' ועליו להביא ראייה שקנה את השור לחרישה. ואפילו שיש 'רוב' שקונים שור לחרישה, לא הולכים אחר הרוב.

דברי חכמים שאמרו 'זה כלל גדול בדין' מלמדים כדעת שמואל. (וציטט אותם רב יהודה בשם שמואל בשם חכמים. מהר"ם שיף).

הגמרא מבארת את המחלוקת של רב ושמואל:

אמאי וניחזי אי גברא: מה הספק? נבדוק האם האיש הזה הוא חקלאי שדרכו לקנות שור לחרישה (= רדיא), או שהוא שוחט שקונה שוורים לשחיטה (= נכסתא)?

(ומדובר במקרה שהמוכר מכיר את הקונה ויודע במה עיסוקו, ואם כן נחשב הדבר כאילו הקונה אמר לו בפירוש שהוא מעוניין בשור למטרת חרישה או שחיטה, ואז אם נתן לו המוכר שור שהוא לא מעוניין בו הרי זה מקח טעות לכולי עלמא. רש"ם ב"ב).

תירוץ: לא צריכא: מדובר באדם שקונה שוורים גם לחרישה וגם לשחיטה (הוא גם שוחט וגם חקלאי. שם).

קושיא: וניחזי אי דמי רדיא: נבדוק כמה כסף שילם הקונה, שהרי שור לחרישה יקר יותר משור לשחיטה.

תירוץ: לא צריכא דאוקיר: מדובר שהבשר לשחיטה התייקר, ושור לשחיטה עומד באותו סכום כמו שור לחרישה.

קושיא: אמרי ואי ליכא לאיתשלומי: ועדיין, אם אין למוכר כסף להחזיר חזרה לקונה (שכבר הכסף אינו בידו) - הרי בכל מקרה הקונה משאיר את השור ברשותו כדי לפרוע ממנו את הכסף. וכמו שאומרים האנשים: מבעל חובך תקבל אפילו סובין לפרעון החוב. והיינו שהמלווה אינו יכול לטעון: אני לא רוצה להתעסק במכירת הסובין כדי לקבל את הכסף. ואם כן לעניננו, לדעת רב שזה מקח טעות - המוכר

נחשב כלווה החייב כסף לקונה, והקונה לא יכול לטעון: אני לא רוצה להתעסק במכירת השור כדי לקבל את כפסי בחזרה (רכינו יהונתן). נמצא שגם לדעת רב השור נשאר בידי הקונה. ואם כן במה הוא חולק על שמואל?

תירוץ: לא צריכא דאיכא לאישתלומי: המחלוקת של רב ושמואל היא במקרה שיש כסף למוכר. האם הוא צריך להחזיר אותו לקונה, או לא.

שנאמר 'מי בעל דברים יגש אליהם': כשעלה משה להר סיני נאמר "וְאֶל הַזִּקְנִים אָמַר שְׁבוּ לָנוּ כֹּהֵן עַד אֲשֶׁר נָשׁוּב אֲלֵיכֶם וְהָיָה אֲהָרֹן וְחֹזֵר עִמָּכֶם מִי בְּעַל דְּבָרִים יִגֹּשׁ אֲלֵהֶם". 'בעל דברים' הוא התובע והוא יגיש את הראייה שיש לו לזקנים ואהרן וחור שישבו בבית דין.

דכאיב ליה כאיבא אזיל לבי אסיא: מי שכואב לו הולך אל הרופא. כלומר סברא פשוטה היא שהתובע שרוצה להוציא דבר מחבירו צריך להביא את הראייה, ולא הנתבע.

מניין שאין נזקקין אלא לתובע תחילה: ראובן תובע משמעון את הכסף שהלווה לו, ושמעון תובע אותו במקביל: הבאתי לך משכון על ההלוואה אך אתה השתמשת בו שלא כדין והורדת אותו מערכו. הדין הוא שקודם כל דנים את הטענה של ראובן התובע, ומוציאים את הכסף של ההלוואה משמעון לראובן. ולאחר מכן דנים את הטענה של שמעון על המשכון. לומדים זאת מהפסוק הנ"ל ש'בעל דברים' הוא התובע יגיש ראשון את דבריו לדיינים, כלומר שידונו בתביעה שלו ראשונה.

פעמים שנזקקין לנתבע תחילה: יש מקרים שדנים קודם כל את התביעה של שמעון (הנתבע). וזה במקרה שהגיעו לעיר סוחרים שיקנו את המשכון שנמצא בידי ראובן במחיר יקר, ואם ימתינו עד שידונו קודם את התביעה של ראובן הם ילכו והוא יצטרך למכור אותו במחיר זול - נזקקים קודם לטענת שמעון על המשכון ומחזירים אותה לידי (ומורידים מההלוואה את דמי המשכון שנפחת כתוצאה מהשימוש של ראובן שלא כדין).

פירוש נוסף: אם לשמעון אין כסף לשלם עבור החוב, מקדימים לדון קודם בטענה שלו, כדי שיוכל לקבל את המשכון בחזרה למכור אותו ולשלם עבור החוב. כי אם ידונו קודם בטענת ראובן, הוא יצטרך למכור את קרקעותיו כדי לשלם את החוב, ואז לא תהיה לו ברירה אלא למכור אותם בזול כי אנשים ידעו שהוא דחוק לכסף.

למדנו במשנה: וכן פרה מעוברת שנגחה את השור ונמצא עובר בצידה ולא ידוע אם העובר השתתף בנגיחה - גובה הניזק חצי נזק מהפרה ורבע נזק מהולד.

קושיא: חצי נזק ורביע נזק? פלגא וכו': מדוע הוא מקבל חצי נזק ועוד רבע נזק? הרי רק חצי נזק הוא צריך לקבל, ולא את כל הנזק פחות רבע (כלומר שלושה רבעים)?

תירוץ: אמר אביי: 'חצי נזק' הכוונה חצי מ'חצי נזק' דהיינו רבע, ואילו 'רבע נזק' הכוונה לחצי מרבע דהיינו שמינית. סה"כ שלוש שמיניות (במילים אחרות: שלוש רבעים מתוך החצי), ונמצא שהוא מפסיד אחד חלקי ארבע מה'חצי נזק' שמגיע לו. והגמרא מבארת:

ואי פרה: ואם הפרה והולד היו שייכים לאותו אדם - הניזק היה טוען למזיק: ממה נפשך עליך לתת לי את כל החצי נזק. אך כאן מדובר שהפרה שייכת לאדם אחד והולד שייך לאדם אחר, ולכן כל אחד מהם צריך לשלם לו רבע נזק. אלא שבעל הולד טוען לו: אם הייתי 'שותף ודאי' עם הפרה היה עלי לשלם לך רבע נזק, ועכשיו שאני רק 'ספק שותף' אשלם לך רק שמינית (כדעת סומכוס שממון המוטל בספק חולקין).

ואי דקדים: ואם היה הולך הניזק ותובע קודם את בעל הפרה - היה יכול לתבוע חצי נזק מבעל הפרה, כי היה טוען לו: הפרה שלך הזיקה אותי, תביא ראייה שהיה לה שותף נוסף (הולד) ותיפטר מרבע. אלא מדובר שהוא קודם תבע את בעל הולד שיתן לו רבע, ולכן אומר לו בעל הפרה: אתה גילית בדעתך שיש לי שותף נוסף ולכן אני חייב לך רק רבע.

איכא דאמרי: גם אם הניזק תבע קודם את בעל הפרה - בעל הפרה משלם לו רק רבע, כי הוא טוען לו: אני יודע שיש לו שותף נוסף, ועליך מוטלת הראייה שלא היה לי שותף. [משום שהפרה היתה מעוברת ואנו מעמידים אותה על חזקתה שנשארה כך עד לאחר הנגיחה, ובנוסף בעל הפרה מוחזק בממון שלו. ומכיון שיש כאן שתי חזקות מודה סומכוס שהמוציא מחבירו עליו הראייה ולא חולקין. תוס']

קושיא: אמר רבא: הרי לא כתוב במשנה כמו שתירץ אביי, אלא 'חצי נזק' ו'רבע נזק'?

אלא אמר רבא: מדובר שהפרה והולד שייכים לאותו אדם, וכוונת המשנה כך: אם הפרה נמצאת - יגבה ממנה את כל החצי נזק (ממה נפשך כנ"ל). אבל אם היא לא נמצאת - גובה מהולד רק רבע, מספק. ומבארת הגמרא:

טעמא דלא ידעינן: דוקא בגלל שיש לנו ספק האם הולד היה בתוך הפרה בשעת הנגיחה - הוא גובה מהולד רק רבע. אבל אם היה ברור לנו שהוא היה בתוכה - הוא היה גובה ממנו את כל החצי!

רבא הולך לשיטתו שפרה שהזיקה גובה מולדה, משום שהולד נחשב לאחד מאיבריה. אבל תרנגולת שהזיקה לא גובה מהביצה שבגופה כי הביצה נחשבת לדבר המופרש מגופה. [ההבדל בין ולד לביצה הוא שלולד יש חיים ולכן הוא נחשב לחלק מהפרה, אבל לביצה אין חיות ולכן היא לא חלק מהתרנגולת. רבינו יהונתן].